

מדרש תמורה

מה שמצא הגאון ר' חיים יוסף דוד אזולאי בספר כ"י קדמון וסה"ד ושה"ק
מבנין אותו מדרש תמורה :

פרק א

רבי ישמעאל אומר מי יתן שומע לי. יפה כמו של איוב. אמר זה הפסוק (איוב לא) מי יתן שומע לי ולא אמות אבל מה אעשה (סס) הן תוי שדי יענני אמר איוב מתי איכפת ליה שאמות ותלקח רוחי אמר ליה הקב"ה הא ספרא מתיס הן תוי שדי יענני והייט מה דאמר (יחזקאל ט) והתית תיו על מלחות האנשים (איוב לא) וספר בתב איש ריבי זהו ספר תולדות אדם חתום הוא על כל תולדות האדם (קהלת ט) מקרה אחד לצדיק ולרשע וגו' כל תולדות האדם הולכין כמו שהולכין צדיקים מן הפה וכמו שהלך אדם מה תולדות אדם חסר וי"ו השני והראשון מלא כך הדורות אינם הולכים למות שלימים עד שגופם מתחפר מהמלכים (פירוש ד' יסודות שבאדם המה נקראו מלכים כמו שפירש ר' ישמעאל והולך שהגוף דומה למלך שיש לו צבאות ויש עליהם ארבע שרים ובמלכותו ארבע מדינות וכו') שיש בגופו ובגבורתו וברובו כמו של המהום צ"ח כל העולם שנים שנים זה תמורת זה וזה כנגד זה שיתבוננו בחכמתו ולהודיע בהם שכל דבר ודבר יש לו שותף ויש לו תמורה ולולי זה לא היה זה חיים למה נקרא חיים ומות למה נקרא מות מות ולולי מות לא נקראו חיים ולא טרע שהם חיים וכן המות אילולי חיים לא היה מות ולא נודע המות והאיך הוא המות הוא אמר רבי ישמעאל בגוף דבר יש בו מלכים הדם והלובן ומרה אדומה ומרה שחורה וכיון שאדם נעשה גדול כמו תש דהו משתב' ופניו מוריקות ואחד מהמלכים מתגבר או מתחפר (תהלים קד) תוסף רוחם יגועון וכו' למה הדבר דומה לטוד נפוח בזמן שהגוד שלם הרוח עומדת בתוכו נבקע או נקרע הרוח הולכת כך הגוף בזמן שהמלכים עומדים במלכותם הרוח עומדת בו כרוח שנגוד ולמה הגוף דומה למלך שיש בו צבאים ויש עליהם ארבעה שרים ובמלכותו ארבע מדינות ובעלי המדינות רעים אם השר מעלים עיניו מהם מגבולו או ממקומו הם יוצאים עליו וכל מלכותו מתבלבלת כך הגוף הוא המלך והצבאות הם הגידים והמדינות הם העצמות וד' השרים הם ד' יסודות הגוף ואלו הן הדם והלובן ומרה אדומה ומרה שחורה וכיון שאחד מן השרים מעלים עיניו כמעט מיד הגוף מתבלבל ונחלה האדם ואם יחסר אחד מן השרים הרוח הולך והגוף כלה א"ל ר' עקיבא והאיך בני אדם יש מתים קטנים ויש מתים גדולים ויש מתים וקנים א"ל כך הוא כיון שאחד מן היסודות מתחפר בגוף מת וכן הוא כנגד ד' יסודות שבגוף ארבע מלכיות וד' פיעות כנגד העולם לובן כנגד מזרחי האור ויוצא משם ובני מזרח לבנים הדם כנגד אפון שכשם שהאפון פתוח כך הגוף פתוח לפני הדם שכל מקום שתחתון מן הגוף הדם יוצא משם אבל השלשה אינם יוצאים מ"מ שתחתון ובני כבון כולם אדומים מרה אדומה כנגד מערב כי השמש מתאדמת בגבול המערב. ובני מערב מאדמתין בצת שקיעתה מרה שחורה כנגד דרום שתולדתה צננה כך הטללים כנגדן ארבע יסודי העולם מרה שחורה כנגד העפר תולדתה ציה ויבשה כך העפר מרה אדומה כנגד האש תולדתה חמה ויבשה. הלובן כנגד המים. תולדתו קר ולח כמו המים הדם כנגד הרוח.

פרק ב

ר"ע פתח (תהלים קג) אנוש כחציר ימיו וכו' מעשה בר' ישמעאל ור"ע שהיו מהלכין בחצות ירושלים והיה עמם אדם אחד פגע בהם אדם חולה א"ל רבותינו אמרו לי כמה אתרפא א"ל עשה כך וכך עד שתתרפא א"ל ומי הכה אותי א"ל הקב"ה א"ל ואתם הכנסתם עצמכם בדבר שאינו שלכם הוא הכה ואתם חרפאים אינכם עוברים על רצונו א"ל מה מלאכתך א"ל עובד אדמה אני והרי המגל בידי א"ל מי ברא את הכרם אמר להם הקב"ה א"ל ואתה מכינים עצמך בדבר שאינו שלך הוא ברא אותו ואתה קוצץ פירותיו ממנו א"ל איך אתם רואים המגל בידי אילולי אני יוצא וחורשו ומכסהו ומזבלו ומנכסו לא תעלה מזוית א"ל שוטה שבעולם ממלאכתך לא שמעת ומה שכתוב (סס) אנוש כחציר ימיו כשם שהעץ אם אינו מנכס ומזבל ונחרש אינו עולה ואם עלה ולא שקה מים ולא נזבל אינו חי והוא מת כך הגוף הזבל הוא הדם וימיני רפואה ואיש אדמה הוא הרופא אמר להם בנקהה מכס אל תענישוני הגוף הזה תולדותיו נחלין זה בזה ייה בזה ואם אין זה אין זה וכיון שהם מתפרקות אחד מחצירו הגוף נשוי ומת כמו שיש לבית אריב צדקין אם מתפרק אחד מהן הבית נופל כל מה שברא בתמורה בראו אילולי מות לא היה חיים ואילולי חיים לא היה מות ואילולי שלום לא היה רע ואילולי רע לא היה שלום אילוי יכנס אדם במדינה חציה

שלום

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ד

מדרש תמורה

שלוש וחציה רע היה הולך ברע ומכיר שגוס ואם מדינה אחרת כלה שגוס אם אין שם רע אם
השגוס נוכר אם היו כל בני אדם טפסין לא היו נכרין שכן טפסין יאלו היו כל בני אדם חכמים
לא היו ניכרים שהם חכמים אלא (קבלת ז) גם את זה לעומת זה עשה אלהים ואלו היו כל בני
אדם עשירים לא היו ניכרים שהם עשירים ואלו היו כל בני עניים לא היו ניכרים שהם עניים אלא
ברא עניים ועשירים שיהיו ניכרים זה מזה חכמים וטפסים כדי להבדיל זה מזה מתים וחיים כדי
להבדיל בין זרע שממנה ברא חן וברא כיעור זכרים ונקיבות ברא אש ומים ברזל ועץ אור וחושך
חום וקור אכילה ורעבון שתיים וצמאון יליון וחגרות ראוייה ומיתות טעמה ומרשות ים ויבשה
דיבור ואלמות מעשה ונשלות לזניה ורצון שחוק ובכיה רפואות וחולי עם כל התמירות שאמר שלמה
בקבלת עת ללדת ועת-למדת וכל זה להודיע גבורתו של הקב"ה שכל דבר שברא נשחית ונשתוף
וכי לא הו' המקום יכול להוציא בנים בלא עריות ובלא גלוי ערוה אלא הכל בשחוק ובתיאורה אם
אין זכר ונקיבה נוקקין אין הילד יוצא אין זכר מוליד בלא נקבה ולא נקבה בלא זכר ואין בית
בבנה בעצמו ולא בית עצמו בונה בית אחר אלא בבניו שיבנה אין חרש לפני בלי חרש ואם
אין חרש אין קרדום ואם אין קרדום אין חרש ואם אין טמאה אין טמאה ואם אין טמאה אין
טמאה אמרו חזירים וכל מיני בהמה טמאה לבהמה טהורה מבהמים אדם להחיות לבו טובה אילו
אני וחבריי שאנו טמאים לא נודעם שאתם טהורים גם אין צדיק אין רשע אחר רשע לצדיק
מביט אתה להחיות לי טובה לולי רשע מאין היית נאם אלו היו כל בני אדם צדיקים לא
היה לך יתרון הרי אמרנו יש לכל תמורה חוץ מדבר א' להודיע לכל באי עולם כרמו שהוא אחד
ואין לו שני כמו כן הרוח שאין לו תמורה ולא שיתוף ואין אתה יכול לחסות אותה ולא להכותה ולא
לשורפה ולא להשליכה ואם תאמר הבודד אתה יכול לחסות אותה לאו כי אלו נפתח הבודד ובה אתה
ואמר מה בו ואמר לו הרוח ואמר לך מה היא שחורה או אדומה או לבנה או ירוקה היאך היא
נמכרת בשוק אינך יכול להשיב לו תשובה ואם אתה כותח כי הבודד היא הולכת לה ואין
אתה יכול לראותה אם שחורה או אדומה אם לבנה או ירוקה ולא עוד אלא שאתה בני אדם
ונשאת השמים והארץ מיין אתה יודע ממראה עיניך אדם נכנס לבית לפניו מבית ומערה לבנים
ממערה ומניף בבגדו והרוח יוצא ואינך יודע מתיכן יוצאת ומתיכן באת הא למדת שהרוח
מלא לעולם וכך היה המעשה ששאלה המלכות את ר"ע על מה העולם עומד א"ל על הרוח א"ל
הראני א"ל הביאו לי גמלים טעונים מלא הביאו לי גמלים טעונים מלא הולכים בכל שיטת
הבית א"ל מה אתם רואי' א"ל גמלים טעוני' מלא אתם הביאו לי חבל והביאו לי חבל
וקשר בצוואריהן נתן החבל לשני בני אדם א"ל זה ימשוך ממך וזה ימשוך ממך א"ל
שחנקו אתה שחנקו א"ל העמידו אותם א"ל אתה הוא חכם היהודי אתה שחנקת אותם אתה
אומר העמידו אותם א"ל ומה חסרת מהם הא למדת ממך שחין העולם עומד אלא ברוח
שהיא מעולה ומשונעת והיא היתה מראש שנאמר (ראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים
והם צ' דברים שלא מצאו להם בריאה הרוח והמים והם היו מהאש שנאמר ורוח אלהים מרחפת
על פני המים כלל העולם וכל אשר בו מצאו להם בריאה בשעת ימי המעשה . ח.ן חן המים
והרוח והחשך שנאמר וחסך ע"פ תהום ורוח אלהים מרחפת ע"פ המים עד שבה יעשה ואמר
יזכר אור וברא חושך ר' ישמעאל אומר אחד ואין לו תמורה ולא שני כנגדו זהו כינה המניין אחד
אחד כך אין לו להקב"ה אחד אחד שאין לו אחד אצל הקדוש ברוך הוא אחד שאין לו שני ואין
אדם יודע היכן הוא מקומו והחיות אין יודעות היכן הוא מקומו ולא המלחכים החללים שמו יודעין
היכן הוא מקומו שנאמר ברוך כבוד ה' ממקומו ולא השמים והארץ מחללים מן המקום שהוא שם
שכן אנשי לשכת הגזית קוראין אותו מקום של עולם ולא העולם מקומו אצל הרוח לא מצאו שיתלה
אלא צהקב"ה שנאמר (בראשית א') ורוח אלהים מרחפת רוח אל עשיתי (איוב לג) מנשמת אל
יתן קרח (איוב לו) ועתה ה' אלקים שלחני ורוחו (ישעיה מת) רוח ה' דיבר בי (תהלים קד)
תשלח רוחך יבראון וכו' (משלי ט) תן לחכם ויחכם עוד וכל אסופה שבתורה לשון כטם חוץ
משנים חוסף רוחם יגעוון אש היה לשון כטם למה יגעוון אלא לשון פירוש פור אותם ואח"כ יגעוון
ואל עפרם ישובון (צפניה א) אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ומני שהוא לשון כלוי ממש
שאמר שלמה עת ללדת ועת למות אחר שלמה כנגד הלל הדולד כ"ח תמורות ובהלל הגדול כ"ו
פסוקים נשמעו ב' תמורות כנגד ב' לוחות הכתית

פרק ג

תבורה ראשונה עת ללדת כנגד הדולד לה' כי עוב שכיון שנולד האדם אביו ואמו טותנין הודאה
גדולה להקב"ה שיכלא מן הגידיו ומן העצמות ומכל האברים וככסם והולך בתוליות השדרה

תמורה
תמורה
תמורה

מדרש תמורה

עד צואו לשדרה ומן הגדרה לזכר ומן הזכר לרהר אמו והוא נוצר שם ארבעים יום ועושה שם ט'
חדשים ואח"כ יוצא ברחת וצויע וצנער וצירי לידה ויוצא בשלום ולכך ראוי ליתן להם הודאה
גדולה שנא' הודו לה' ויר' הכניסו בחסדו ובראו בחסדו הוצילו בחסדו העמידו ולולי חסדו לא
היה העולם נבנה שנא' (תהלים פט) אמתתי עולם חסד ויכנה

תמורה ב' ועת למות כנגד הודו לאלהי האלהים שהוא ממת ומחיי' והוא אלהי האלהים ולא
כחומות אחרים ב' רשויות הן בעולם א' ממת וא' מחיה אלא הוא אלהי האלהים
שממת ומחיה שנא' (דברים לג) אני אמת ואחיה הוא היה והוא יביה ובחסדו הוא הממזיר
נשמה לגוף כל"ח

תמורה ג עת לנטוע כנגד הודו לארזי האדוני' שאם נטע אדם נטיעה או פרדם אל יאמר
פרדם שלי ונטיעה שלי שאם לא ימטיר הקב"ה להשקות את הנטיעה ופרדם יוכן
נטיעתו אלא הקב"ה הוא אדון לכל דבר של' (יהושע ג') ארון ברית אדון כל הארץ הרי המקום
נקרא אדון לארון הודו לארזי האדוני' שבהסדו מגדל ומרה את הנטיעה ובחסדו מעלה פירותיה
כל"ח (כאן חסר תמורה ד)

תמורה ה עת להרוג כנגד לעושה השמים בתבונה מה השמים אינם זויים אלא עומדים כך דיע
של נהרג אינו זו לעולם עד שיתבע ומפיל מזל ממנו למעלה שכן מצונו כשנפרע הקב"ה
מן האומה תחלה נפרע משר שלה שנאמר (ישעיה כד) והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום
במרום ובחסדו הוא עתיד לחיזקם בדין ולדון אותם

תמורה ו עת לרשע כנגד רוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו מה הארץ רוקעה על המים
זו לעימת זו זו תמורת זו. כך החולי והרכוואה כנגדה ובחסדו הוא מרפא כל צאי העולם
לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו

תמורה ז עת להרוס כנגד לעושה ארזים גדולים וגו' מה המאורות הללו פורצים והולכין ברקיע
ואין הולכין ממערב למזרח כך כל מי שהוא שורץ גדר עולם או גדרן של חכמים או
גדרה של תורה אין לו מחילה וסליחה ואורו כבה כמו שהמאורות כהין במערה בגבול התחום
ואינם יראו בחסדו הוא מחיר להם מאורו והוא מנהיגו של עולם כי לעולם חסדו

תמורה ח ועת לבנות כנגד את השמש למשלת ביום מה השמש יוצא בגבורה שנאמר (תהלים
יט) ויש כגבור לרוח אורח וכן הבנין אינו נראה כהא אלא ביום שהשמש יוצא בו
זמה השמש שכיון שיופע ועתיד הוא לשקוע ולהכבות מן העולם ואעפ"כ הוא יוצא ומאיר
לעולם כך האדם יודע אעפ"י שהוא הולך למות ולהתכבות מן העולם ואעפ"כ אינו נמנע מלבנות
והשמש כמו בן אינו נמנע מלהזריח להעולם כי לעולם חסדו

תמורה ט עת לבנות כנגד את הירח וכוכבים למשלת בלילה מה בכבי' הזאת אינה אלא מצרפה
ומקולר רוח כך הירח וכוכבים שולטים בלילה שהלילה צר לבריות מן החושך ואופא
שנו אבל האור הוא שמחה לעלם שנאמר (תהלים צו) אור זרוע לצדק ולישרי לב שמחה
תמורה י ועת לשחוק כנגד למכה מצרים בכביריהם שהיו ישראל שוחקים ונעלמים ובוזים ממוס
והם היו מתים

תמורה יא עת סוד כנגד ויוצא ישראל מתוכם שהיו אלו סופדין ואלו בוזים אלו שוחקים ואלו
סופדים ובחסדו הוא עתיד לגאל אותם פעם שני שנאמר (ישעיה יא) והיה ביום ההוא
יוסף ה' שנית ידו וגומר כי לעולם חסדו

תמורה יב ועת רקוד כנגד ביד חזקה ובזרוע נעוויה מלמד שהיו ישראל שפחין ומרקדים שנאמר
(תהלים קה) ויוצא עמו בששון וכן לעתיד לבא אינן נגאלין אלא בשמחה וברכה שנאמר
(ישעיה לה) ועדויה ה' ישוון כי לעולם חסדו

תמורה יג עת להשליך אבנים כנגד לגזר ים סוף לגזרים עשה הים כבנין של אבנים ועשה י"ב
שבילים והמים היו עומדין כחומות וכיון שעברו ישראל מתוכו הולכים עליהם כאבנים
ונשקעו המצרים והודו בחסדי המקום כי לעולם חסדו

תמורה יד ועת כנוס אבנים כנגד והעביר ישראל בתוכו והביאם לחר סיני וכנסו והעמידם
סביב הר סיני שנאמר (שמות יט) והגבלת את העם סביב וישראל נקראו ארזים
שנאמר (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וקבלו התורה שהיא
חיים לעולם כל"ח

תמורה טו עת לחבוק כנגד וניער פרעה וחילו בים סוף כאדם שהוא רץ לחבק את חבירו כך
היו רצים מצרים אלל ישראל לתופשם למלחמה ונתרחקו ישראל מהם ונטבעו הם בים
וישראל ניצלו כל"ח

ועת

וְיִשְׂרָאֵל יִצְלוּ כָּל־חַ
וְיִשְׂרָאֵל יִצְלוּ כָּל־חַ
וְיִשְׂרָאֵל יִצְלוּ כָּל־חַ

מדרש תמורה

תמורה זז ועת לרחוק מהבזק כנגד לחוליך עמו במדבר שהפריש את ישראל משעבוד מצרים ומחבוק מצרים וצרותיהם כל"ח .

תמורה זח עת לבקש כנגד למכה מלכים גדולים שבקשו ישראל הנחלה שהנחילם המקום וההרג המלכים שבאותם ארצות ואל תאמר מלכים קטנים היו אלא מלכים גדולים כל"ח :

תמורה יח ועת לאבד כנגד ויהרג מלכים אדירים שאבדום בני ישראל והשליט את ישראל עליהן ומי הרגם הקב"ה שנאמר ויהרגו מלכים אדירים ולא כתיב ויהרגו שאילולי הקב"ה עומרם ויהרג אותם לא היו יכולים להם כל"ח

תמורה יט עת לשמור כנגד סיחון מלך האמורי ששמר לישראל ולא נסלו י"ד סיחון ועמו אלא הפילו בחסדו ביד משה כל"ח .

תמורה כ עת להשליך כנגד ולעגו מלך הבשן שהשליך הקדוש ברוך הוא אותם הר ששם על ראשו להשליך על ישראל השליך על צוארו ונחנק ובחסדו הגדול מסרו ביד משה שנאמר (דברים ג) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים כי לעולם חסדו .

תמורה כא עת לקרוע כנגד ונתן ארצו לנחלה כאדם שלובש מלבוש וקורעו אחר ממנו ופושעו ממנו ולקחו בעל כרחו כך לקחו ישראל בעל כרחם את ארצם כל"ח :

תמורה כב ועת לתפור כנגד נחלה לישראל עבדו שנתפרה ונתקיימה הארץ ביד ישראל מה התופר הזה תחלה קורע ואחר כך תיפר כך ארץ ישראל היתה קרעים ביד ל"א מלכים ולקחו ישראל מידם ונדבקה והנחילה להם בחסדו כל"ח :

תמורה כג עת לחשות כנגד שבשפלטו זכר לנו שאנחנו היום בשפלות וכיון שאנו מהללך שמו של הקב"ה אומות העולם מחשין אותנו ואומרים לנו (עמוס ו) כי לא להזכיר בשם ה' ומעשה שגזרה מלכות בנימי רבי עקיבא ואמר אל תעסקו בתורה מה עשה ר"ע כעל ס"ת וישב לו והיה קורא בשוק אמרו לו אדוננו אתה גדולם וקטנם של ישראל אל תחייבנו להריגה וכי לא שמעת שגזרה המלכות שלא תעסקו בתורה א"ל שוטים שבעולם ומה התורה שכתוב בה (דברים ז) כי היא חייך ואורך ימים אם עוסקים בה ועל כל זה הם מצבקים להרגנו אילו הנחנו אותה על אחת כמה אתו חייבים כליה ולא שמע להם ר"ע ונהרג אף על פי שמשפילים אותנו הוא רואה בצרותינו וזוכר לנו הברית ה"ה" ששבשפלטו זכר לנו כי לעולם חסדו .

תמורה כד ועת לדבר כנגד ויפרקנו מצרינו וצבעה ששבר ורוע האומות לנו מצבקים לומר שירה שנאמר (תהלים נח) שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה וכתוב בתריה הודיע ה' ישועתי לעיני הגוים גלה דגתה וכתוב זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל כל"ח .

תמורה כה עת לשהוב כנגד ונתן גאם לכל כשר כשישראל אוהבין להקב"ה שנאמר (ויקרא כו) והארץ תחן ויבולה ועץ השדה יתן פריה

תמורה כו ועת לשאף כנגד הודו לאל השמים שהודייה גדולה מצבקים ישראל ליהדות להקב"ה שהטיל ביניהם ובין עו"ג שנאה ותחרות שאילולי כן היו מתערבים ולומדים ממעשיהם שנאמר (תהלים ק) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם לפיכך הודו לאל השמים כי לעולם חסדו

נשתיירו שני תמורות עת מלחמה ועת שלום כנגד שני לוחות הברית מלחמה שנאמר (במדבר כא) על כן יאמר בספר מלחמות ה' אם זכה ועסק בצורה יעשה ממלאכי השלום שנאמר (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר וביכיון וכתוב (איוב כה) המשל ופחד עמו עושה שלום במרומי הא למדת שכל מה שיש בעולם תמורת עליונים ותחתונים ראשונים ואחרונים מזרח מערב זכון ודרום ושאר כל תמורות שהזכרנו לך והוא אחד ואין בלעדיו ראשון ואחרון אל מלך נאמן מושל בכל שוכן עד והדוש שמו שלא נברא בעולמו דבר מיוחד ואין לו שני ולא דבר תמורה כמו שהזכרנו בתחלת הספר לאודיע לכל כ"ה עולם שהוא אחד והוא ברא את עולמו וכתבשה שבא מין ואמר לר"ע העולם הזה מי בראו א"ל הקב"ה אמר לו הראני דבר ברור אמר לו למחר תבוא אלי למחר ב"א אצלו א"ל מה אתה לובש א"ל בגד א"ל מי עשאו א"ל האורג א"ל אני מאמינך רראני דבר ברור א"ל ומה ארצה לך ואין אתה יודע שהאורג עשאו א"ל ואתה אינך יודע שהקב"ה ברא את עולמו כפטר אותו המין אמרו לו תלמידיו מהו הדבר ברור אמר להם בני כשם שהבית מודיע על הכנאי והבגד מודיע על האורג והדלת על הנגר כך העולם מודיע על הקדוש ברוך הוא שהוא בראו ישבחך ויתעלה שמו לעד ולנצח נצחים אמן ואמן נצח סלס ועד ;